

Генерал-лајтнант ДУШАН КВЕДЕР

## ОРГАНИЗАЦИЈА И УИГРАВАЊЕ САДЕЈСТВА

Питања која задиру у област садејства за време организације операције и боја била су у последње време предмет живе дискусије у Војној академији, нашим школама и трупи, а и полемике на страницама „Војног дела“. То је несумњив доказ да та питања захтевају даље продубљивање и теоретско кристалисање. Овај чланак има циљ да томе допринесе свој удео.

Специфичности наше Армије, које су, у последње време, наметале извесне измене у систему командовања, нарочито у погледу улоге и места органа управљања родовима војске и позадином, неће ни у ком случају умањити важност и потребу организације садејства. Шта више, повећана улога општевојних старешина, као основних организатора операције и боја, још више ће да издигне њихову улогу као основних организатора садејства. У свима приликама, где год две или више општевојних јединица врше борбена дејства у циљу извршења заједничког оперативног или тактичког задатка; где год због сложености борбеног задатка постоји више елемената борбеног поретка одређене општевојне јединице или јединице рода војске; где год за извршење заједничког борбеног задатка постоји више разнородних родова војске, — постојаће и потреба за организацијом и уигравањем садејства ради извршења претстојећих борбених дејстава.

По питању организације садејства, исто као и по свим осталим питањима ратне теорије, није могуће дати рецепте који би важили за сва времена и за све ситуације. Сваки покушај у том правцу унапред је осуђен на неуспех. Због тога, теоретске закључке по појединим питањима теорије рата **треба доносити на основу разматрања тих питања у јасно одређеним условима.** Само такви закључци у ратној, па и у наставној пракси, могу служити као руководство за акцију. На пракси ми их прилагођавамо конкретним условима ситуације, у којој се примењују, не мењајући њихову суштину. Зато се унапред ограђујемо да ће се целокупно наше разматрање у овом чланку односити само на једне, одређене услове, тј. на припремни период (не на динамику) наступања са пробојем непријатељске позиционе одбране који захтева централизован начин командовања и чије време нападач, користећи се својом предношћу, диктира по свом сопственом нахођењу.

Поред изнетог желимо истаћи још и следеће ограничење. Као што тактика боја обухвата тактичку садржину борбених дејстава (избор правца главног удара, форму маневра, рашчлањавање задатака, начин артиљерског обезбеђења, итд.), а организација боја организациону страну њихових припрем-

них радњи (начин примања задатка, реферисање, доношење одлуке, командантско рекогносцирање, планирање, итд.), тако исто тактика садејства обухвата тактичку садржину самог садејства као посебног елемента боја (ко, с ким, како, када и по којим питањима садејствује), а организација садејства његову организациону страну (у којој форми, како и у којим се радњама општег организационог процеса боја организује то садејство). У вези са том разликом овде неће бити говора о тактици садејства (тј. о његовој тактичкој садржини), већ само о организацији садејства (тј. о његовим организационим формама).

\*

Шта треба да подразумевамо под организацијом садејства? У првом реду, под организацијом садејства не треба подразумевати неку, по времену и месту, одвојену радњу, неки засебан период у читавом процесу организације операције (боја). Организација садејства, тј. размишљање, одлучивање и планирање питања садејства, претставља непрекидан процес општевојног команданта и његове команде, који отпочиње примањем задатка и траје све до почетка динамике. Организација садејства преплиће се од почетка до краја са читавим процесом доношења одлуке и планирања. Према томе, питања садејства решавају се постепено кроз читав организациони процес, готово кроз све његове радње.

Независно од тога да ли је претпостављени командант у својој заповести прецизирао замисао боја потчињене јединице или је потчињени командант сам створио ту замисао за своју јединицу, у њој су, поред осталог, уткана и основна начела садејства. Наиме, сама идеја маневра нужно садржи решење питања садејства са суседима у заједничком маневру више јединице и садејство између главног и помоћног удара сопствене јединице. У борбеном поретку јединице одражава се садејство са појединим ешелонима суседа и дубљим ешелонима више јединице, а исто тако и садејство између ешелона, као и унутар ешелона сопствене јединице. У рашчлањавању задатка по дубини такође долази до изражаја садејство са суседима у постепености извршења задатка више јединице.

На основу принципијелног решења питања садејства израженог у замисли, начелници родова војске у својим рефератима разрађују предлоге за употребу својих родова. Ти реферати били би од самог почетка непотпуни, па чак и погрешни, ако се приликом њиховог састављања не би узимали у обзир интереси целине општевојног боја, тј. интереси садејства између родова војске.

У претходној одлуци општевојни командант одлучује о задацима потчињених јединица, обухватајући у њима замисао њиховог боја са становишта садејства у решавању заједничког задатка. Он, такође, одлучује о употреби родова војске, узимајући у обзир потребу њиховог садејства ради достигнућа јединственог циља.

У коначној одлуци командант дефинитивно решава поменута принципијелна питања садејства, а у допунским наређењима она се детаљнише у обиму који је могућ у том моменту. Пошто се решавају на земљишту, питања садејства добијају конкретнију садржину. Ниједан задатак, чак ниједан по-

ступак у начину њиховог извршења не сме мимоићи захтеве које поставља садејство са суседима, другим елементима борбеног поретка и осталим родо-вима војске.

Период планирања претставља коначно детаљисање свих питања садејства, која треба да нађу свој одраз у борбеној документацији. Због тога, у периоду планирања, треба да постоји најужа сарадња између свих штабова и одељења (отсека) по свим питањима која задиру у садејство.

Из ове кратке анализе види се да се питања организације садејства решавају кроз читав организациони процес, поступно, корак по корак, док свој коначан облик не добију у периоду планирања, у борбеној документацији. С друге стране, то значи да се та питања не могу једноставно издвојити из разних радњи организационог процеса (замисли, реферата, одлуке, дошунских наређења, итд.) и решавати одвојено, као засебна радња у самом процесу, која би била временски и просторно ограничена. Другим речима, за организацију садејства не може се одредити посебно време и место за њено извођење, као што је то могуће, на пример, за замисао, претходну одлуку, командантско рекогносцирање и сл. Ако бисмо питања организације садејства извукли, рецимо, из претходне одлуке, шта би онда остало од ње? Или, обратно, које питање из склопа целокупне претходне одлуке општевојног команданта не задира у организацију садејства?

Према томе, по нашем мишљењу, погрешно је узети организацију садејства само за једну одређену радњу у организационом процесу, на пример, за командантско рекогносцирање, као што то поставља генералмајор Бранко Обрадовић у свом чланку „Нешто о организацији садејства на земљишту у припремном периоду напада (одбране)“, питајући се: „Зар организација садејства по општевојној линији не почиње и зар се она, углавном, не завршава на командантском рекогносцирању?“<sup>1)</sup> Пошто је аутор у поменутом чланку пошао од тако погрешне претпоставке, природно, морао је доћи и до погрешних закључака.

Са овим у вези осврнућемо се и на гледиште по коме се на командантском рекогносцирању даје одговор на питање: **шта** треба урадити (одређују се потчињенима задаци), а на организацији садејства **како** извршити постављене задатке (одређује се начин извршења задатка). Значи, препоручује се посебна радња за решавање питања „**шта?**“ и посебна за решење питања „**како?**“<sup>2)</sup>

Анализирајући та два питања доћи ћемо до закључка да је немогуће, и у пракси неизводљиво, да се одвоји постављање задатка од начина његовог извршења. Сваки задатак потчињеној јединици садржи у себи и основе његовог извршења. На пример, једној се јединици поставља задатак да наступа одређеним правцем у зони ограниченој десно и лево, да пробије одре-

<sup>1)</sup> „Војно дело“ бр. 2, 1950 г., страна 60, став први.

<sup>2)</sup> Види: Потпуковник Миливоје Максимовић, „Још нешто о организацији садејства на земљишту“, „Војно дело“ бр. 4, 1950 год., страна 114, став други: „... командант... организује и садејство, тј. указује начин и вријеме извршавања тих задатака.“; страна 115, став други: „... садејство, тј. начин извршавања задатка“...; страна 115, став десети: „Ако се на командантском рекогносцирању изводи и организација садејства, онда присутни многу лакше памте задатке јединица... него начин њиховог извршења“...; страна 116, став трећи: „... истичући при командантском рекогносцирању задатке, а при организацији садејства начин њиховог извршења...“.

ђени отсек непријатељске одбране и избије на извесну линију, да садејствује некој другој јединици у заузимању једног објекта, да продужи наступање, итд., тј. решавају се питања шта треба да уради. Али, у исто време, тој јединици се одређује правац главног и помоћног удара, борбени поредак, дају јој се средства ојачања, указује на који ће начин садејствовати суседној јединици, итд. Зар то не даје и одговор на питање како треба извршити задатак? И коначно, да ли је, уопште, могуће у пракси тако стриктно поделити задатак од начина његовог извршења? Комаде би команданту био потребан, и чему би водио метод по коме би својим потчињеним (једном по једном) најпре давао задатак (тј. саопштавао групу питања **шта** треба урадити), а потом, сваком посебно, или свима заједно, указивао **како** задатак треба извршити? Према томе, практично, задатак се никад не може круто одвојити од начина свога извршења, јер се и задатак и начин извршења истовремено решавају кроз читав период доношења одлуке и детаљишу у периоду планирања. То значи да задаци и начин њиховог извршења треба истовремено да сазревају кроз читав организациони процес, али тако да одговарају захтевима садејства.

Из свега досада изложеног види се како се питања садејства постепено решавају кроз све радње организационог процеса и добијају свој одраз у борбеној документацији. Зашто би био онда, после онако прорађене и у документима формулисане организације садејства, потребан још један, посебан излазак на земљиште? По нашем мишљењу, такав излазак на земљиште потребан је из следећих разлога:

Општевојни командант одређене инстанце састао се последњи пут са својим помоћницима и саветницима (начелницима родова војске) и са непосредним извршиоцима (командантима потчињених јединица) приликом доношења и саопштавања своје коначне одлуке (обично за време провођења командантског рекогносцирања). После тога, начелник штаба и начелници родова приступили су разради планова у којима су детаљисали и прецизирали питања организације садејства сваки унутар свога рода, са другим родовима и потчињеним општевојним јединицама. Поред тесне међусобне сарадње у штабу, начелници родова имају могућности да при изради планова утаничују поједине детаље и на земљишту путем личних извиђања. Међутим, ма колико била савршена сарадња између појединих органа који разрађују планове може се десити (нарочито због недостатка времена) да се сви детаљи организације садејства неће моћи довољно прецизирати и усагласити. — По пријему задатка потчињени општевојни команданти такође су отпочели свој организациони процес, самостално донели своје коначне одлуке и завршили разраду својих планова (по општевојној линији и линији родова војске). Због саме природе посла у томе раду постојао је између њих врло слаб међусобни контакт (сем на командантским рекогносцирањима преко претставника), а нарочито са претпостављеном инстанцом. Због тога постоји могућност да питања организације садејства (изражена у њиховим плановима) не буду довољно усклађена и прецизирана, ни међусобно ни са плановима који су разрађени у претпостављеној инстанци. Према томе, први задатак овог посебног изласка јесте да се ту, на земљишту, дефинитивно провере сви планови (своји и потчињених инстанција), да се у њима изврше допуне и отклоне евентуални недостаци и пропусти и да се коначно озваниче као руководство у претстојећој динамици.

Други задатак састоји се у томе да се све поставке у плановима провере и ускладе по појединим фазама боја, линијама или објектима и по времену. Приликом заједничког разматрања свих планова са такве перспективе, безусловно ће се наићи на поједине недостатке који ће се морати исправити. На тај начин доћи ће се до јасне слике о садејству свих елемената борбеног поретка и родова војске по линијама и времену и утврдиће се све поставке које су потребне за састављање планске таблице боја.

Међутим, израда борбене документације сама по себи није циљ организационог процеса. Она је само инструмент, потсетник за командовање јединицама, за непосредно руковођење бојем. Дакле, трећи задатак тог изласка састоји се у томе да се ускладе погледи свих непосредних извршилаца планова и да се они уиграју за претстојећу динамику. А то је уједно и најважнији задатак тог поновног изласка на земљиште.

На том изласку општевојни командант проверава и усаглашава схватање улоге и задатака свих својих саветника (начелника родова војске) и потчињених команданата с једне стране, док се с друге стране овим последњим пружа јединствена прилика да заједнички ускладе сва питања садејства. То је, такође, збор, односно последње саветовање свих непосредних извршилаца који ће у динамици садејствовати у извршењу командантове одлуке, разрађене у плановима.

Пошто начелници родова војске, разрађујући своје планове, нису у стању да у току тог рада детаљно упознају дејство других родова, такав „збор“ омогућава им да отклоне те недостатке и да упознају, добро схвате и уживе се у карактер дејства осталих родова са којима ће садејствовати у динамици. Они, на тај начин, улазе у целину задатка општевојне јединице, по свим фазама њеног боја. Једино тако они могу да се оспособе за правилно и брзо формулисање својих предлога за командантово одлучивање у динамици. У противном, тј. ако не би схватили целину општевојног задатка и захтеве за садејство са осталим родовима, они би у динамици неминовно падали у једностраности и грешке при процени улоге свога рода и давању предлога за њихову употребу. Немогуће је, на пример, замислити да би један начелник артиљерије у компликованим условима динамике пробоја могао правилно формулисати задатке артиљерије ако не зна шта у то исто време и на том истом простору треба да раде остали родови војске, у првом реду пешадија и тенкови.

Особито је важно да на том изласку присуствују и команданти потчињених општевојних јединица. Том приликом командант одређене инстанце има могућност да детаљно упозна одлуке и планове потчињених инстанци, провери њихову исправност у светлу задатка своје јединице, усагласи их са својим плановима и проучи како су потчињени схватили улогу своје јединице у целини боја више јединице. Саветник команданта по роду има могућност да схвати улогу свога рода с обзиром на детаље боја потчињених општевојних јединица (које до тог времена и не познаје). Потчињени командант улази у детаље задатка претпостављене инстанце, сазнаје како претпостављени командант гледа на задатке његових (тј. потчињеног) суседа и схвата свој удео и улогу у општем задатку. Он се на тај начин оспособљава да правилније, самосталније и брже води бој своје јединице у духу замисли претпостављеног, чак и онда кад би са њим у току борбе евентуално изгубио везу. Том

приликом потчињени команданти још једном утјачавају сва заједничка питања садејства са својим суседима, а то је од нарочите важности, кад се има у виду да између њих (осим претставника на командантском рекогносцирању и повремених међусобних информација) у току читавог организационог процеса није било ближег контакта, да би се могли међусобно информисати о својим одлукама и плановима.

Из свега изложеног види се да је основни задатак поновног изласка на земљиште: провера исправности и усклађености свих планова у оквиру двеју инстанција, као и провера схватања свих детаља улоге родова и потчињених јединица од стране њихових начелника, односно, команданата са становишта њиховог међусобног садејства. То је нека врста генералне пробе готовости свих старешина пре почетка динамике. Читав тај рад врши се методом уигравања садејства између свих присутних.

Баш због тога (а уједно и зато да би се избегло бркање са појмом „организација садејства“, како смо га описали у првом делу нашег чланка), сматрамо да би тај поновни излазак на земљиште требало назвати не „организација садејства на земљишту“ (како је то досада било уобичајено), већ просто „уигравање садејства“.

Уигравање садејства претставља, дакле, посебну, по месту и времену одвојену радњу организационог процеса. То је, уствари, завршна, кулминациона радња организације садејства. Она је веома важан и неопходан елемент организационог процеса, а у првом реду зато што све недостатке и пропусте организације боја смањује на најмању меру. Зато се нипошто не бисмо могли сложити са потпуковником Миливојем Максимовићем, који у своје раније поменутом чланку тако схваћено уигравање садејства потцеђује на следећи начин: „Пошто старјешине долазе на организацију садејства (када се организује посебно од командантског рекогносцирања) са већ донесеним својим коначним одлукама (које су, као што сам већ подвукао, донесене на основу свестране и детаљне анализе свих елемената), онда не би било тешко доказати да би тако одвојена организација садејства била сувишна, ако би се поново излазило на земљиште ради „провјере и схватања својих задатака“ итд., тим прије што у рату скоро никада нема времена на претек.“<sup>1)</sup> Напротив, сматрамо, да треба наш командни и штабни кадар уверити у корисност и потребност такве радње и кроз обуку га обучити њеном извођењу, како би је у ратним приликама могли успешно примењивати.<sup>2)</sup>

<sup>1)</sup> „Војно дело“ бр. 4, 1950 год., страна 113, став четврти.

<sup>2)</sup> Као илустрацију како се и у другим армијама, такође, потврђује важност такве радње, наводимо мишљење америчког генерала Ј. М. Гавина: „На основу свог искуства из Сицилије и Италије, 82 ваздушно-десантна дивизија, у току ноћи која је претходила операцијама у Нормандији и Холандији, одржала је последњи инструктаж са командантима јединица. Ово се показало као вредно труда. Сви команданти пукова и батаљона скупили су се у соби за конференције пред картом оперативног рејона крупне размере. Сваки командант пука и батаљона редом излагао је, у главним цртама, сакупљеној групи свој сопствени задатак и план операције после искрцавања. Он је, затим, био брижљиво испитиван о својим плановима за успостављање контакта са другим јединицама; шта ће радити ако се његова јединица искрца на другом месту него што је планирала; и шта он сматра за најважније елементе свог тактичког циља и свога плана. Искуством смо утврдили да је то једини метод који сваком команданту обезбеђује да зна шта ће да ради сваки други командант понаособ. И — што је најважније — шта би он требао да ради да би допринео зајед-

Поставља се питање како се изводи ова радња на земљишту. Уигравање садејства изводи се на тај начин што начелници родова и потчињени општевојни команданти, на свакој радној тачки посебно, излажу рад својих родова и јединица по појединим фазама боја или по линијама (објектима). На пример, општевојни командант захтева од начелника артиљерије да реферире о раду артиљерије за време артиљериске припреме. Слушајући тај реферат присутни су у могућности да проверавају дејства својих јединица, односно родова, у односу на дејство артиљерије. Чим се уочи неки несклад или недостатак, претпостављени командант решава га на лицу места. После тога, остали начелници излажу свој рад у тој истој фази боја. Када сви заврше своја излагања, општевојни командант резимира све уочене грешке, пропусти и несугласице у плановима и при томе наглашава шта је у дотичној фази основно и пресудно за њен успех. Када се заврши са том фазом, прелази се на следећу фазу и тако редом кроз читаву дубину наступања јединице.

Разумљиво је да се уигравање садејства неће проводити у свим инстанцијама на исти начин. Описани начин примењиваће се, у првом реду, у тактичким јединицама до стрељачке дивизије закључно. Ако би стрељачки корпус наступао на релативно уском фронту, онда би се уигравање садејства и код њега могло вршити на исти начин на читавом фронту наступања. Међутим, у стрељачком корпусу који наступа на ширем фронту, и у оквиру армије, уигравање ће се вршити делом на командном месту, по карти или рељефу (по важнијим оперативним питањима), а делом на земљишту на правцу главног удара (по детаљнијим тактичким питањима).

По питању броја инстанција које се позивају на уигравање садејства могу да постоје разне варијанте. На пример, у некој инстанцији на уигравање садејства могу се привући две потчињене инстанце. То је нарочито могуће у стрељачкој дивизији. У том случају командант дивизије позвао би на уигравање садејства команданте пукова и команданте батаљона. Тада сви отпала потреба за посебним уигравањем садејства у оквиру пук-батаљон, а команданти батаљона организовали би уигравање садејства у оквиру батаљон-чета. При позивању другостепених потчињених инстанција на уигравање садејства, треба водити рачуна о томе да ли су оне у потребној мери завршиле организациони процес, тј. да ли су завршиле разраду планова. Због тога уигравање садејства треба одређивати у оно време када је најнижа потчињена инстанца, која се позива на уигравање, завршила разраду планова.

У досадашњим дискусијама често се постављало питање да ли планове треба радити пре или после уигравања садејства. Ако планови у свима укљученим инстанцијама не би били готови, уигравање садејства (како је овде замисљено) изгубило би сваки смисао и не би могло да се спроведе. Према томе, уигравање садејства је, у неку руку, плод израђених планова. С друге

ничком тактичком напору, ако се буде са својом, или неком другом јединицом, искрцао на погрешан рејон.

Важност овакве конференције можемо најбоље проценити ако имамо на уму да није било још ниједне ваздушно-десантне операције у којој се свака јединица искрцала на свој прави рејон. У ваздушно-десантној операцији сваки командант рејона мора знати план свих осталих команданата батаљона у својој дивизији. Он мора бити спреман да отпочне извршавање сваког од тих планова одмах после искрцавања исто као и свог сопственог.“ (Генерал Ј. М. Гавин: „Airborne Warfare”, Washington, 1947 године, страна 90).

стране, то нипошто не значи (као што је већ било поменуто) да се питања садејства први пут решавају тек на уигравању садејства и да, према томе, нису одражена у плановима. Као што смо раније видели, питања организације садејства решавају се кроз читав организациони процес, а основна питања садејства већ су решена у коначној одлуци и допунским наређењима. На основи њих питања садејства се детаљишу за време планирања и улазе и одражавају се у свим плановима. Према томе, може се рећи да су планови плод организације садејства, а уигравање садејства плод планова.

У вези с тим поставља се и питање планске таблице боја. Сврха планске таблице боја у томе је да општевојном команданту за време динамике служи као потсетник за руковођење борбом и командовање појединим родовима и елементима борбеног поретка. Ако је сврха планске таблице боја таква, онда у том документу морају бити формулисани задаци потчињених, који су брижљиво проверени кроз призму њиховог садејства, а то се може постићи само као резултат уигравања садејства. Због тога и говоримо о њој као о типичном документу садејства. Зато се планска таблица боја саставља после завршеног уигравања садејства и претставља концизан извод из свих планова који су проверени за време уигравања садејства. Због тога је и погрешно тражити да се она саставља пре уигравања садејства или чак и пре почетка разраде планова. Она се такође не сме сматрати као помоћни докуменат, који после донесене одлуке треба да олакша рад на изради планова. У том циљу никаква планска таблица боја није ни потребна. За израду планова довољна је одлука са допунским наређењима и општевојни план, који служи као костур свим осталим плановима по родовима војске.

Често се чују мишљења да је уигравање садејства могуће spojити са командантским рекогносцирањем у једну радњу и изводити их приликом једног изласка на земљиште непосредно једно за другим. Како стоји са таквом могућношћу?

То, пре свега, зависи од тога шта се до момента изласка команданта на командантско рекогносцирање могло урадити у његовом штабу. А шта је дотада урађено? Командант је тек донео своју претходну одлуку, начелници родова војске тек су завршили своје реферате са предлогом за одлуку о употреби родова, планови још нису завршени (њихова израда је тек отпочела и они могу да буду оформљени тек по дефинитивном устаљивању одлуке на земљишту), а, што је најважније, потчињени још уопште нису укључени у задатак, пошто ће се њихово укључивање извршити тек у току командантског рекогносцирања. Чак, када би се они већ и укључили на претходну одлуку претпостављеног, они не би били у стању да до командантског рекогносцирања претпостављеног донесу своју одлуку и да израде своје планове, пошто се између претходне и коначне одлуке претпостављеног никад не може предвидети такав велики размак времена. На крају, ако би постојала и могућност да потчињени дођу на командантско рекогносцирање претпостављеног команданта са својим коначним одлукама и разрађеним плановима, и ако би тај принцип усвојили и за ниже инстанце, све до најнижих, дошли бисмо до апсурда да ниже инстанце доносе своје коначне одлуке пре но што то учини претпостављена инстанца. Из свега изложеног излази да се уигравање садејства, како је овде замишљено, не може вршити заједно са командантским рекогносцирањем. Ово у првом реду због тога што ће се на коман-



дантском рекогносцирању тек донети основне одлуке о организацији садејства, а општевојни план и планови по родовима војске, као и одлуке и планови потчињених, у ово време још не могу бити готови.

Уствари, захтев да се уигравање садејства проводи заједно са командантским рекогносцирањем објективно претставља негирање уигравања садејства као радње, а и потцењивање организације садејства као целине. Такав захтев значи да се уигравање садејства редуцира на оно одлучивање о питањима садејства, које се и онако увек мора вршити за време командантског рекогносцирања (а о чему је у почетку овог чланка говорено). Међутим, чак и ако би се уигравање садејства на тај начин svelo само на одлучивање о питањима садејства, форма оваквог спајања уносила би непријатну збрку у технику спровођења командантског рекогносцирања. По таквом предлогу командант би најпре, прелазећи од једне радне тачке на другу, доносио своје одлуке (а да не мисли и одлучује по питањима садејстава!), и на крају их сажео у своју коначну одлуку (усмену борбену заповест), док би у другом делу рекогносцирања још једанпут на истим радним тачкама (пошто садејство мора бити организовано на земљишту) мислио и доносио одлуке по садејству. И на први поглед јасно је да такво одлучивање о задацима, без улажења у проблеме садејства, не може дати никакве гаранције о њиховој правилности и целисходности. Напротив, може се мирно претпоставити да ће таква одлука бити непотпуна, па чак и погрешна. Из свега тога можемо извући закључак да одлучивање о задацима у току рекогносцирања мора бити временски и просторно здружено са одлучивањем по питањима организације садејства у обиму који организациони процес на том степену свог развоја дозвољава.

Већина оних који се залажу за спајање командантског рекогносцирања са уигравањем садејства грешу у томе што изједначава организацију садејства са његовим уигравањем, замењујући решавање питања садејства приликом доношења коначне одлуке са провером и уигравањем свих борбених дејстава кроз призму садејства после завршеног планирања боја (операције). Због тога се и могло десити да је генералмајор Обрадовић, у већ поменутом чланку, дошао до неоправданог закључка да би, у случају поделе тих двеју радњи, постојала два командантска рекогносцирања са истом садржином.<sup>1)</sup> Вероватно је тој збрци допринео и несретни термин „организација садејства на земљишту“, који баш и због тога предлагемо да се замени.

Такође постоје мишљења да командантско рекогносцирање и уигравање садејства на земљишту треба вршити заједно у нижим јединицама (до пука закључно), а одвојено у вишим (почев од дивизије). У досадашњим излагањима дошли смо до закључка да у условима које смо поставили за разматрање овог питања, уигравање садејства претставља радњу која у знатној мери доприноси солидности организационог процеса. А кад је то тако, онда се поставља питање: зашто то не би чиниле и ниже старешине ако за то имају могућности?

Да видимо те могућности на примеру једног стрељачког батаљона који напада на непријатељску позициону одбрану (коме ће скоро редовно претходити смена јединица). У том случају, командант батаљона ће издати своју

<sup>1)</sup> „Војно дело“ бр. 2, 1950 г., стр. 60, став четврти и последњи.

борбену заповест најкасније Д-2 после подне (јер се смена врши ноћу Д-2/Д-1). Издавању његове заповести присуствоваће командири стрељачких чета, старешина тенковске јединице за подршку батаљона (ако је буде било), старешина артиљериске јединице, итд. Сутрадан, тј. на дан Д-1, командири чета, водова и одељења издаваће своје заповести. Тешко је замислити команданта батаљона који у току тога дана не би прикупио своје командире чета и старешине родова војске који подржавају његов батаљон и са њима (пошто су већ донели своје одлуке за претстојећи напад) још једанпут уиграо садејство и проверио извршене припреме. На тај исти начин и команданти пукова могу за то да нађу потребно време.

Из наведеног примера види се да питање времена ниуколико не може да упливише на потребу укидања уигравања садејства у нижим јединицама. На другој страни, „спајање“ обеју радњи у нижим јединицама повезано је са свима недостацима који су горе поменути и оно, уствари, претставља негирање (а не спајање) уигравања садејства у тим јединицама са свима штетним последицама по солидност припрема за почетак боја.

Против уигравања садејства, као посебне радње у организационом процесу, износи се и разлог да оно продужава организациони процес, а тиме и припремни период операције (боја). Другим речима, избацавањем те радње (односно њеним спајањем са командантским рекогносцирањем, што је у суштини једно те исто), тобоже, пружала би се могућност знатног скраћивања организационог процеса, а тиме и читавог припремног периода, чему би требало тежити због перспектива да ће се будући рат развијати много бржим темпом и да ће и припреме за операције (бојеве) бити знатно краће.

Оставимо засада по страни питање да ли ће у будућем рату припремни период за поједине операције (бојеве) бити краћи него у прошлом рату. У сваком случају, трајање припремног периода зависиће, у првом реду, од могућности концентрације и развоја трупа и материјалних средстава, а то ће и у будућем рату, свакако, претстављати знатне тешкоће. Међутим, то не значи да ће дужина трајања припремног периода зависити само од материјалне припреме операције. Безусловно ће на његово трајање утицати и потреба за њеном солидном организацијом. Ако је операција добро материјално обезбеђена, то не значи да она може и отпочети без добре организације, тј. без доброг планирања и уигравања штабова. Чак можемо тврдити да се операција, ако је добро организована, може успешно извршити и са мање материјалних средстава.

Из наведених разлога сматрамо да на време трајања припремног периода, у сваком конкретном случају, треба гледати као на дату чињеницу. То време, у првом реду, одређују могућности материјалне припреме операције и оно не сме да буде краће но што траже потребе организације, које су доста велике у условима наступања са пробојем позиционе одбране.

Пошто је трајање припремног периода предодређено таквим материјалним условима припреме, — да ли је потребно скраћивати организациони процес и завршити га пре но што је одређен дан почетка динамике? Очигледно, за такво скраћивање нема никаквог разлога, јер са њим ништа не добијамо. Такво скраћивање не би ниуколико утицало ни на борбено обезбеђење припремног периода, јер се та питања решавају претходним наређењима већином независно од замисли претстојећег наступања. Поред тога, такво

скраћивање организационог процеса до најнижих јединица немогућно је, пошто се стрељачки батаљони, по правилу, смењују тек ноћу Д-2/Д-1, тако да се много раније и не могу укључити у организациони процес. Из свега наведеног можемо извући закључак да нема никакве потребе тежити ка скраћивању организационог процеса на мањи временски размак него што диктирају материјалне потребе припреме. Јасно је да ће у другим условима, на пример, у одбрани кад се очекује скори напад непријатеља, или у наступању на брзо припремљену непријатељску одбрану ствари друкчије изгледати, пошто ће организациони процес трајати мање од времена које важи за услове које смо поставили у овоме чланку.

Због тога се нипошто не бисмо могли сложити с тим да се из организационог процеса изабци тако важна радња као што је уигравање садејства, и то из разлога „тражења времена“ и „скраћивања трајања организационог процеса“. Припремна етапа у армиској наступној операцији са пробојем непријатељске позиционе одбране може трајати различито време,<sup>1)</sup> што зависи, у првом реду, од могућности њене материјалне припреме. Ако су такве могућности веома повољне, припремна етапа може бити и веома кратка. Међутим, скраћивање организационог процеса при томе се не постиже избацивањем појединих радњи (а поготово не тако важне као што је уигравање садејства), већ скраћивањем времена за сваку посебну радњу.

У вези са тим погрешно је и мишљење да претпостављене инстанце немају времена за спровођење уигравања садејства. Макар колико скраћивали такав организациони процес, време за уигравање се увек нађе. Ниже јединице ће га наћи барем последњег дана, када јединице већ морају посести полазни положај. Више јединице ће га наћи у време када ниже врше свој организациони процес (јер уколико је јединица виша, утолико је она раније завршила поједине радње да би се ниже јединице могле укључивати у процес). То значи да више јединице пре почетка наступања увек имају извесно слободно време које може бити искоришћено за уигравање садејства. Према томе, избацивањем уигравања садејства не бисмо ни за један час скратили трајање организационог процеса, већ бисмо само оно време, које је објективно ту, учинили бескорисним. Због тога су закључци о уштеди времена, до којих је дошао генералмајор Обрадовић у свом поменутом чланку, неоправдани.<sup>2)</sup>

Такође се поставља питање да ли треба остављати више времена за уигравање садејства нижим или вишим јединицама. Ниже јединице имају мањи фронт наступања (мање времена троше на пребацивање на радне тачке), на уигравању садејства присуствује мањи број учесника (обично је присутан мањи број претставника родова војске) и на уигравању се расправља о мањем броју питања. Због тога се намеће закључак да ниже јединице требају и мање времена за ову радњу. Више јединице, међутим, са ширим фронтом наступања, већим бројем учесника и ширим кругом питања (не треба губити из вида да код пробоја позиционе одбране и више инстанце улазе у многа веома детаљна тактичка питања), траже и више времена за ту радњу. Поред тога, треба узети у обзир да више јединице ово уигравање често спроводе делимично на командном месту, по картама или на рељефу (понекад и по ме-

<sup>1)</sup> „Војно дело“ бр. 3, 1949 г., стр. 33—69.

<sup>2)</sup> „Војно дело“ бр. 2, 1950 г., стр. 60, последњи став и стр. 61, први став.

тоду мале ратне игре), а делимично на земљишту, на правцу главног удара, што све изискује знатно више времена. Као што је већ показано, за ту радњу више јединице нису ни у каквој оскудици времена, пошто им се, после готовости њихових планова, ствара довољно слободног времена које могу користити у ту сврху.

Најзад, појављује се гледиште да уигравање садејства, као посебну радњу у организационом процесу, треба вршити само у рату, а не и у мирнодопској обуци старешина и штабова, јер она, тобоже, претставља истоветно занимање са командантским рекогносцирањем.<sup>1)</sup>

Ако се на командантском рекогносцирању и уигравању садејства изводе исти послови, по истим питањима и методски на исти начин, онда је то погрешна пракса и неразумевање радње уигравања садејства на земљишту. Природно је да су таква занимања, због тако погрешне праксе, морала бити досадна и да су, уствари, претстављала поновљено занимање командантског рекогносцирања. Таква погрешна пракса, јасно, не може послужити за доказ да се наш старешински кадар не треба у мирно време да обучава у спровођењу те радње, а још мање може служити као доказ да је таква радња непотребна у ратним приликама.

Раније смо објаснили технику извођења уигравања садејства у ратним приликама. Ово занимање у мирнодопској пракси може се изводити по методу мале ратне игре у којој је један од слушалаца у улози општевојног команданта, а остали у улогама начелника родова дотичне инстанце и потчињених општевојних команданата. Слушалац у улози општевојног команданта поставља питање и тражи одговор о дејству потчињене општевојне јединице и појединих родова у једној одређеној фази наступања. Општевојни командант (слушалац) прати излагања, даје поједине допуне, указује на недостатке и исправља их. За разлику од занимања по командантском рекогносцирању — где општевојни командант (слушалац) поставља задатке, а потчињени (остали слушаоци) слушају, траже објашњења по нејасним питањима, саветују и предлажу, — овде потчињени команданти и начелници родова излажу рад своје јединице (рода), а општевојни командант слуша, проверава и по потреби интервенише. Такође и поједини команданти (начелници) стављају потребне примедбе и траже објашњења по питањима која излажу упитани начелник рода или потчињени општевојни командант. Овако припремљена и изведена занимања могу да буду врло интересантна и жива. У њима слушаоци још једанпут пролазе читаво градиво о доношењу одлуке и планирању, овог пута кроз призму садејства по линијама и времену. То им уједно служи и као најбоља припрема за следећа занимања по динамици. Према томе, нема никаквог разлога да се уигравање садејства не ради у мирнодопској обуци старешина и штабова. Ово, пре свега, зато што основни принцип у обуци треба да буде: учити онако како ће се ратовати.

<sup>1)</sup> „Војно дело“ бр. 2, 1950 г. стр. 60, став четврти.